

บทที่ 5

สรุป และอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบบรรยายเชิงทำนาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสนับสนุนจากสามี การสนับสนุนจากครอบครัว และปัจจัยส่วนบุคคลบางประการที่มีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทมารดาวัยรุ่น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากมารดาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ที่นำบุตรอายุ ตั้งแต่ 4 เดือน - 1 ปีมารับวัคซีน ณ แผนกผู้ป่วยนอก กุมารเวชกรรม โรงพยาบาลบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ช่วงเวลา 13.00 น. - 16.00 น. จำนวน 120 คน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มตัวอย่างเป็นมารดาครรภ์แรก ที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี บุตรไม่มีภาวะผิดปกติ อยู่ด้วยกันกับสามี สามารถเข้าใจภาษาไทยได้ดี ยินดีและเต็มใจเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของมารดาวัยรุ่นและครอบครัว แบบสอบถามการสนับสนุนจากสามีของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอด แบบสอบถามการสนับสนุนจากครอบครัว และแบบวัดการดำรงบทบาทมารดา การหาคุณภาพเครื่องมือในส่วนของความตรงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านซึ่งเป็นอาจารย์พยาบาลเป็นผู้ตรวจสอบ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการสนับสนุนจากสามีมีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.94 แบบสอบถามการสนับสนุนจากครอบครัวมีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.89 และแบบสอบถามการวัดการดำรงบทบาทมารดามีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.89 ตามลำดับ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยกำหนดค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย พิสัย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของมารดาวัยรุ่นและครอบครัว

มารดา มีอายุเฉลี่ย 16.76 ปี สามีอายุเฉลี่ย 22.38 ปี ส่วนใหญ่บุตรเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 50.8 เพศชายคิดเป็นร้อยละ 49.2 มารดาจบชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 54.2 รองลงมาจบชั้นมัธยมศึกษา หรือ ปวช. ร้อยละ 43.3 สามีจบชั้นมัธยมศึกษา หรือปวช. ร้อยละ 61.7 รองลงมาจบชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 27.5 มารดาไม่ได้ประกอบอาชีพ/ แม่บ้าน ร้อยละ 53.3 รองลงมารับจ้างอื่น ๆ ร้อยละ 15.8 สามีประกอบอาชีพรับจ้างอื่น ๆ ร้อยละ 42.5 รองลงมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 22.5 รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 5,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 56.7 รองลงมาไม่มีรายได้เฉลี่ย

ต่อเดือนน้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 31.7 ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย ร้อยละ 83.3 ครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 16.7 และไม่เคยเลี้ยงดูเด็กก่อน ร้อยละ 85.2

2. มารดาได้รับการสนับสนุนจากสามีโดยรวม เฉลี่ยเท่ากับ 56.33 (S.D. = 9.24) ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวโดยรวมเฉลี่ยเท่ากับ 61.99 (S.D. = 7.37) และการดำรงบทบาทมารดาโดยรวมเฉลี่ยเท่ากับ 204.72 (S.D. = 204.72)

3. การสนับสนุนจากสามีมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำรงบทบาทมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=.20, p<.05$) และประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กก่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำรงบทบาทมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=.17, p<.05$)

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทมารดาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การสนับสนุนจากสามี ($\beta = .223, p< .05$) และประสบการณ์เลี้ยงดูเด็กก่อน ($\beta = .194, p< .05$)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลตามสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

1. การสนับสนุนจากสามี การสนับสนุนจากครอบครัวและปัจจัยส่วนบุคคลบางประการ ได้แก่ รายได้ครอบครัว ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์เลี้ยงดูเด็ก มีความสัมพันธ์กับการดำรงบทบาทมารดาไว้รุ่น

การสนับสนุนจากสามี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดำรงบทบาทมารดา อธิบายได้ว่าการที่มารดาได้รับการสนับสนุนที่ดีจากสามีในการดูแลมารดาและบุตรในด้านต่าง ๆ จะช่วยส่งเสริมให้มารดามีความมั่นใจในการทำหน้าที่การเป็นมารดา และการที่มารดาได้รับความรัก ความรักความผูกพันจากสามี ได้รับคำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้รับความเอื้ออาทร ความห่วงใยและกำลังใจจากสามี พร้อมทั้งสามีให้ความช่วยเหลือในการแบ่งเบาภาระงานบ้าน ส่งผลให้มีความมั่นคงทางอารมณ์สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเป็นมารดาและสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้อย่างเหมาะสม ไมเซนเฮลเดอร์ (Meisenhelder, 1986) พบว่าสามีเป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของมารดา เป็นผลให้มีความรู้สึกภาคภูมิใจ และมีความรู้สึกประสบความสำเร็จในการเป็นมารดา ดังนั้นการสนับสนุนจากสามีที่มีส่วนร่วมกับภรรยาในการเลี้ยงดูบุตรจึงมีคุณค่ายิ่งที่จะทำให้มารดาสามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ พนิดา วารานนท์ (2541) พบว่าการสนับสนุนจากคู่สมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ของมารดาในระยะหลังคลอด

การสนับสนุนจากครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการดำรงบทบาทมารดาไว้รุ่น หมายถึง การดำรงบทบาทมารดาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากครอบครัว อธิบายได้ว่า

การประเมินการดำรงบทบาทเป็นการประเมินเกี่ยวกับความรู้สึกและการกระทำบทบาทการเป็นมารดา ซึ่งการสนับสนุนจากครอบครัวไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ ด้านวัตถุ หรือด้านข้อมูลข่าวสารที่มีความจำเป็นอย่างมากสำหรับมารดาวัยรุ่นและครอบครัวก็เป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้มารดาวัยรุ่นสามารถทำบทบาทมารดาและดำรงบทบาทมารดาได้ แต่การศึกษาครั้งนี้พบว่าไม่มีผลต่อการดำรงบทบาท ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดที่มารดาวัยรุ่นต้องการคือสามี

รายได้ของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการดำรงบทบาทมารดา พบว่ารายได้ของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการดำรงบทบาทมารดาวัยรุ่น แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ว่าจะมีรายได้สูงหรือต่ำจะไม่มีผลต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดา ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่าการประเมินการดำรงบทบาทมารดาเป็นการประเมินเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมการเป็นมารดา ความพึงพอใจในบทบาทมารดาและความผูกพันกับบุตร ซึ่งไม่ได้ประเมินเกี่ยวกับรายได้ครอบครัวที่มีผลต่อการดำรงบทบาทมารดา โดยจากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยายร้อยละ 83.3 และครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 16.7 ถึงแม้จะอยู่ในครอบครัวเดี่ยวแต่ยังมีการติดต่อไปมาหาสู่ระหว่างบิดามารดาหรือญาติพี่น้อง เมื่อมารดาวัยรุ่นมีปัญหาด้านเศรษฐกิจส่วนใหญ่จะได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้ชิดเป็นอย่างดี ทำให้มารดาวัยรุ่นรู้สึกอบอุ่นใจ ไม่ถูกทอดทิ้ง ช่วยให้ความวิตกกังวลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระยะหลังคลอด และมีกำลังใจในการทำหน้าทีการเป็นมารดา จึงส่งผลให้มารดาวัยรุ่นที่มีรายได้ครอบครัวแตกต่างกันมีการดำรงบทบาทการเป็นมารดาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ อารมณ์ ภูภัทรยากร (2538) พบว่ารายได้ครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันระหว่างมารดาและทารกในครรภ์ในมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก และสอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิธร มณีแสง (2538) พบว่า รายได้ครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของมารดาวัยรุ่น

ลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับการดำรงบทบาทมารดา หมายถึง การดำรงบทบาทมารดาไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะครอบครัวแสดงว่าไม่ว่าลักษณะครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขยายจะไม่มีผลต่อการดำรงบทบาทมารดา อธิบายได้ว่า การดำรงบทบาทมารดาเป็นการประเมินเกี่ยวกับความรู้สึกและความสามารถในการกระทำบทบาทมารดา ผลการศึกษาพบว่ามารดาสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาได้ดี ซึ่งจากการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกมาก่อนร้อยละ 82.5 โดยเป็นทั้งกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างอยู่ในครอบครัวขยายร้อยละ 83.3 และครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 16.7 ถึงแม้มารดาจะเป็นครอบครัวเดี่ยวแต่การตั้งบ้านเรือนอยู่ในละแวกเดียวกับมารดาและญาติพี่น้อง มารดาจึงได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนทั้งด้านแรงงานและคำแนะนำในการเลี้ยงดูบุตร ด้วยเหตุนี้ไม่ว่าจะมีลักษณะครอบครัวเป็นเช่นไรก็ไม่ทำให้มารดาวัยรุ่นมี

ความสามารถในการเป็นมารดาแตกต่างกัน อัจฉราวดี ศรียะศักดิ์ (2539) ที่พบว่าลักษณะครอบครัวของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอดที่แตกต่างกันมีการปรับตัวตอบสนองบทบาทการเป็นมารดาไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ วัจมัย สุชวนวัฒนา (2541) ที่พบว่าลักษณะครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์และไม่สามารถทำนายการแสดงบทบาทการเป็นมารดาของมารดาวัยรุ่นในระยะหลังคลอดได้

ประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กก่อนมีความสัมพันธ์กับการดำรงบทบาทมารดา หมายถึง ถ้ามารดาวัยรุ่นมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กมารดาวัยรุ่นก็สามารถดำรงบทบาทมารดาได้ดี อธิบายได้ว่า ประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กก่อนเป็นปัจจัยที่สำคัญจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูทารกมาก่อนร้อยละ 82.5 แต่ถ้าหากมารดาที่ไม่มีประสบการณ์แต่ได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ จากทั้งพยาบาลตั้งแต่ห้องคลอด หลังคลอด และรวมถึงสามีและญาติจะช่วยให้มารดามีความมั่นใจและมีความรู้มากพอที่จะดูแลบุตร จะช่วยให้มารดาสามารถปรับตัวกับบทบาทมารดาได้ดีและจะสามารถดำรงบทบาทมารดาที่ดีต่อไปได้ ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาของ ชีรีเชฟสกี และยาร์โรว์ (Shereshefsky & Yarrow, 1983) พบว่ามารดาที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงดูเด็กมาก่อนจะปรับตัวตอบสนองบทบาทการเลี้ยงดูดีกว่ามารดาที่ไม่เคยมีประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กมาก่อน

2. การสนับสนุนจากสามี การสนับสนุนจากครอบครัว และปัจจัยส่วนบุคคลบางประการ ได้แก่ รายได้ครอบครัว ลักษณะครอบครัว และประสบการณ์เลี้ยงเด็ก สามารถทำนายการดำรงบทบาทมารดาวัยรุ่นได้

การสนับสนุนจากสามี และประสบการณ์เลี้ยงเด็ก สามารถร่วมกันทำนายการดำรงบทบาทมารดา จากผลการวิจัยพบว่า การสนับสนุนจากสามีสามารถทำนายการดำรงบทบาทมารดาได้ร้อยละ 3.3 และถ้ามารดาวัยรุ่นมีประสบการณ์เลี้ยงเด็ก สามารถทำนายการดำรงบทบาทมารดาได้ร้อยละ 6.3 อธิบายได้ว่า ถ้ามารดาวัยรุ่นมีการสนับสนุนจากสามีที่ดี รวมทั้งมารดาวัยรุ่นมีประสบการณ์เลี้ยงเด็กจะช่วยให้มารดาวัยรุ่นเกิดความมั่นใจในการที่จะดูแลบุตร มั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทการเป็นมารดา จะทำให้มารดาสามารถดำรงบทบาทมารดาได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ เขียวลักษณ์ เสรีเสถียร (2530) พบว่ามารดาที่มีภาวะเสี่ยงที่มีและไม่มีประสบการณ์การเลี้ยงดูเด็กก่อน มีสัมพันธ์ระหว่างมารดาและบุตรไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า การสนับสนุนจากสามีสามารถทำนายการดำรงบทบาทมารดาได้ร้อยละ 3.3 และถ้ามารดาวัยรุ่นมีประสบการณ์เลี้ยงดูเด็กก่อน สามารถทำนายการดำรงบทบาท

มารดาได้ร้อยละ 6.3 ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือมารดาวัยรุ่นและมีบุตรคนแรก ดังต่อไปนี้

ด้านการปฏิบัติการพยาบาล

1. พยาบาลในหน่วยฝากครรภ์ และหน่วยงานหลังคลอดควรมีการให้ความรู้กับมารดาวัยรุ่นและสามีเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติตัวของสามีและภรรยาในการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างคู่สมรส เพื่อเป็นสิ่งสนับสนุนในมารดาวัยรุ่นสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดได้เหมาะสม

2. พยาบาลควรส่งเสริมให้สามีมีส่วนร่วมในการดูแลบุตร พร้อมทั้งให้การสนับสนุนให้ความรู้ และให้กำลังใจแก่สามี ด้วยการเป็นที่ปรึกษาและคอยรับฟังปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้มารดาวัยรุ่นและสามีมีกำลังใจและสามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดที่ดีต่อไป

3. พยาบาลในหน่วยงานหลังคลอดควรจัดให้มีการสอน ให้ความรู้ และให้มารดาได้ลงมือปฏิบัติในการอุ้มบุตร การให้นมบุตร การอาบน้ำบุตร และการดูแลบุตรด้านต่าง ๆ เพื่อให้มารดาวัยรุ่นมีความรู้และมีความมั่นใจในการดูแลบุตร

4. จัดหน่วยบริการให้คำปรึกษาแก่มารดาวัยรุ่นและครอบครัวทางโทรศัพท์เกี่ยวกับปัญหาการเลี้ยงดูบุตร ปัญหาชีวิตครอบครัว เพื่อประเมินปัญหาและช่วยแก้ปัญหาให้กับมารดาวัยรุ่นเพื่อให้สามารถดำรงบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดได้

ด้านการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการแสดงบทบาทการเป็นมารดาในมารดาวัยรุ่นที่มีการคลอดปกติกับมารดาวัยรุ่นกับมารดาวัยรุ่นที่มีการคลอดผิดปกติ หรือมีโรคหรือภาวะแทรกซ้อนในระยะตั้งครรภ์ ระยะคลอด และระยะหลังคลอด ในกลุ่มที่อยู่กับสามีและไม่ได้อยู่กับสามี

2. ควรมีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความรู้สึกรับทราบของการทำหน้าที่ของการเป็นมารดา ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เสริมความเข้าใจของการดำรงบทบาทมารดาและปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดของมารดาวัยรุ่นได้ละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการดำรงบทบาทการเป็นมารดาในระยะหลังคลอดของมารดาวัยรุ่น เช่น การรับรู้ประสบการณ์การคลอด เจตคติต่อการเลี้ยงดูบุตร ความเครียดในการแสดงบทบาท ภาวะสุขภาพของบุตร เป็นต้น